

LATVIJAS VALSTS PROKLAMĒŠANA

*Vēstures fakti, kuri netiek īpaši
izcelti*

Gunārs Kurlovičs

Jautājumi, kuriem nav viennozīmīgas atbildes.

- ▶ Kas dibināja Latvijas valsti?
- ▶ Kā izskaidrot vēstures literatūrā rakstīto, ka Lielbritānija atzina Latviju «de facto» 1918.g.11.novembrī, bet Tautas padome Latvijas Valsti proklamēja tikai 18.novembrī?
- ▶ Vai Tautas padome bija ievēlēta «de jure»?
- ▶ Tautas padomes 18.novembra svinīgo sēdi vadīja Gustavs Zemgals. Kāpēc nepiedalījās Jānis Čakste, kurš jau bija ievēlēts par TP priekšsēdētāju?
- ▶ Kad Latvija nonāca līdz starptautiskai atzīšanai?
- ▶ Igaunija un Lietuva savus valsts svētkus svin jau februārī, Latvija tikai novembrī. Vai latvieši bija viskūtrākie?

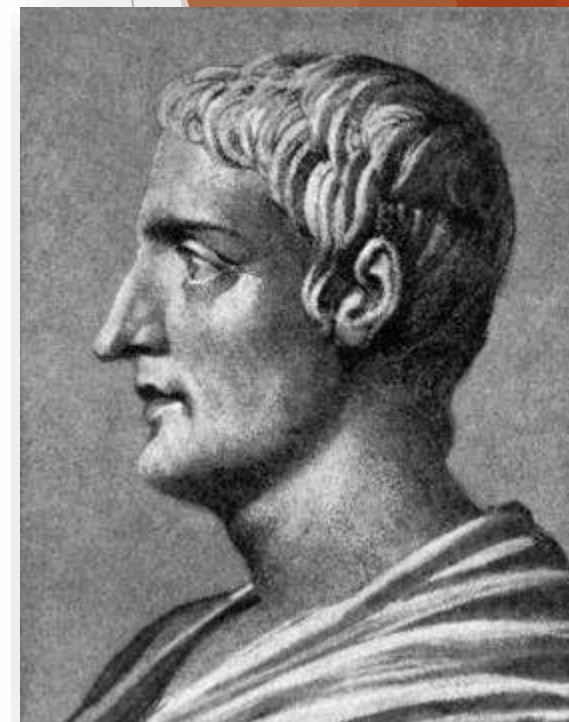
Vēsturi veido cilvēki

Tagadne mums noder, lai iztulkotu vēsturi. Mēs arvien no jauna konstruējam vēsturi un darām to atkarībā no savām vajadzībām, savām dzīvajām interesēm, savām simpātijām un antipātijām.

Roberts Vipers

- ▶ Reālās un ideālās vēstures attiecības ir atkarīgas no sabiedrības kultūras un attiecīgam laikmetam atbilstošas cilvēku uztveres
- ▶ Vēstures mitoloģizācija politisku, patriotisku, un subjektīvu iemeslu dēļ.
- ▶ Tacits – *sine ira et studio* (bez dusmām un labvēlības)
- ▶ *Par 1918.gada 18.novembrī valda romantizēts priekšstats – politiskās intelīgences spilgtākās personības, nacionālu ideālu vadītas, sanāca kopā un nolēma dibināt neatkarīgu Latvijas valsti. Vēstures fakti ir daudz skarbāki.*

Kornēlijs Tacits bija romiešu jurists un senators, tiek uzskatīts par vienu no sava laika izcilākajiem vēsturniekiem. Viņa pazīstamākie darbi ir "Vēsture", "Annāles".

Divi centri, divi ceļi

- ▶ 1917.gada februārī Krievijā sākās revolūcija. Pēc revolūcijas tika pasludinātas brīvības politiskajā, ekonomiskajā u.c. jomās. Latvieši veidoja savas partijas. Vācu neokupētajā Latvijas daļā tika dibinātas vietējās pašvaldības — Vidzemes Zemes padome, Kurzemes Zemes padome un Latgales Pagaidu zemes padome.
- ▶ Bez nacionālajiem spēkiem bija arī galēji kreisie (boļševiki) un provāciskie. 1917. gada pavasarī un vasarā ievērojami pieauga LSD (lielinieku) popularitāte. Neokupētā Latvijas teritorija faktiski nonāca viņu kontrolē.
- ▶ **1917. gada 12. augustā** Rīgā sanāca latviešu sabiedrisko organizāciju konference, kas prasīja Latvijas autonomiju Krievijas sastāvā, taču Kerenska valdība pret šīm prasībām izturējās nelabvēlīgi.
- ▶ Vācijas 8. armijas ofensīva sākās 1. septembra agrā rītā. 03.09. Vācijas armija ieņēma Rīgu. Krievijas 12. armijas zaudējumi bija milzīgi.
- ▶ Oktobrī notika boļševiku apvērsums. Impērija nonāca uz sabrukuma sliekšņa. Līdz ar to latviešu sabiedrība sāka domāt par pilnīgu atdalīšanos no Krievijas.

Divi centri, divi ceļi

- Demokrātiskais bloks (arī 17 vīru bloks) dibināts 23.09.1917. no Rīgā palikušajiem latviešu politiskajiem spēkiem, izņemot lielniekus un galēji labējos. Mērķis - okupācijas apstākļos uzturēt latviešu tautas pašnoteikšanās tiesības, mēģinot panākt latviešiem labvēlīgu vācu Austrumu politiku un nepieļaut latviešu apdzīvoto teritoriju pievienošanu Vācijai. Bloks organizēja sakarus ar sociāldemokrātiem Vācijā.
- 1917. gada 13. oktobrī Petrogradā pēc Valsts domes deputātu Jāņa Goldmaņa un Jāņa Zālīša iniciatīvas sapulcējās latviešu pilsonisko partiju (bez sociāldemokrātiem) un sabiedrisko organizāciju pārstāvji, kuri nolēma dibināt Latviešu pagaidu nacionālo padomi. LPNP, vēlāk Latviešu nacionālā padome, bija 29.11.1917. Valkā dibināta **latviešu partiju politiska organizācija**. Savā pirmajā sesijā tā pieņēma deklarāciju par apvienotas un autonomas Latvijas izveidošanu Vidzemes, Kurzemes un Latgales latviešu apriņķos.

- 1917.g.2.decembris arī var pretendēt uz valstiskuma sākumu.

Latweeschu Pagaidu Nazionalà Padome.

Ko stāsta fakti - Latviešu pagaidu nacionālā padome

Voldemārs Zāmuēls, priekšsēdētājs, Latviešu Satversmes sapulces vēlēšanu komisijas un Satversmes projekta izstrādāšanas komisiju vadītājs, ievēlēts no **Vidzemes Zemes padomes** pilsoniskās frakcijas

Juris Palcmanis, priekšsēdētāja vietnieks, ievēlēts no **Latvju kareivju nacionālās savienības**

Kārlis Pauļuks, priekšsēdētāja vietnieks, ievēlēts no **Kurzemes Pagaidu zemes padomes**

Jānis Rubulis, priekšsēdētāja vietnieks, Aizsardzības un atjaunošanas nodaļas vadītājs, ievēlēts no **Latgales Pagaidu zemes padomes**

Kristaps Bahmanis, sekretārs, ievēlēts no **Latviešu nacionāldemokrātu partijas**

Jānis Akuraters, sekretāra biedrs, ievēlēts no **Latviešu kareivju nacionālās savienības**

Kārlis Skalbe, sekretāra biedrs, ievēlēts no **Latviešu nacionāldemokrātu partijas**

Vilis Siliņš, Sevišķās komisijas loceklis, ievēlēts no **Latviešu kooperatoru kongresa organizācijas komitejas**

Oto Nonācs, Ārlietu nodaļas loceklis, ievēlēts no **Vidzemes Zemes padomes** pilsoniskās frakcijas

Eduards Laursons, ievēlēts no **Latviešu zemnieku savienības**

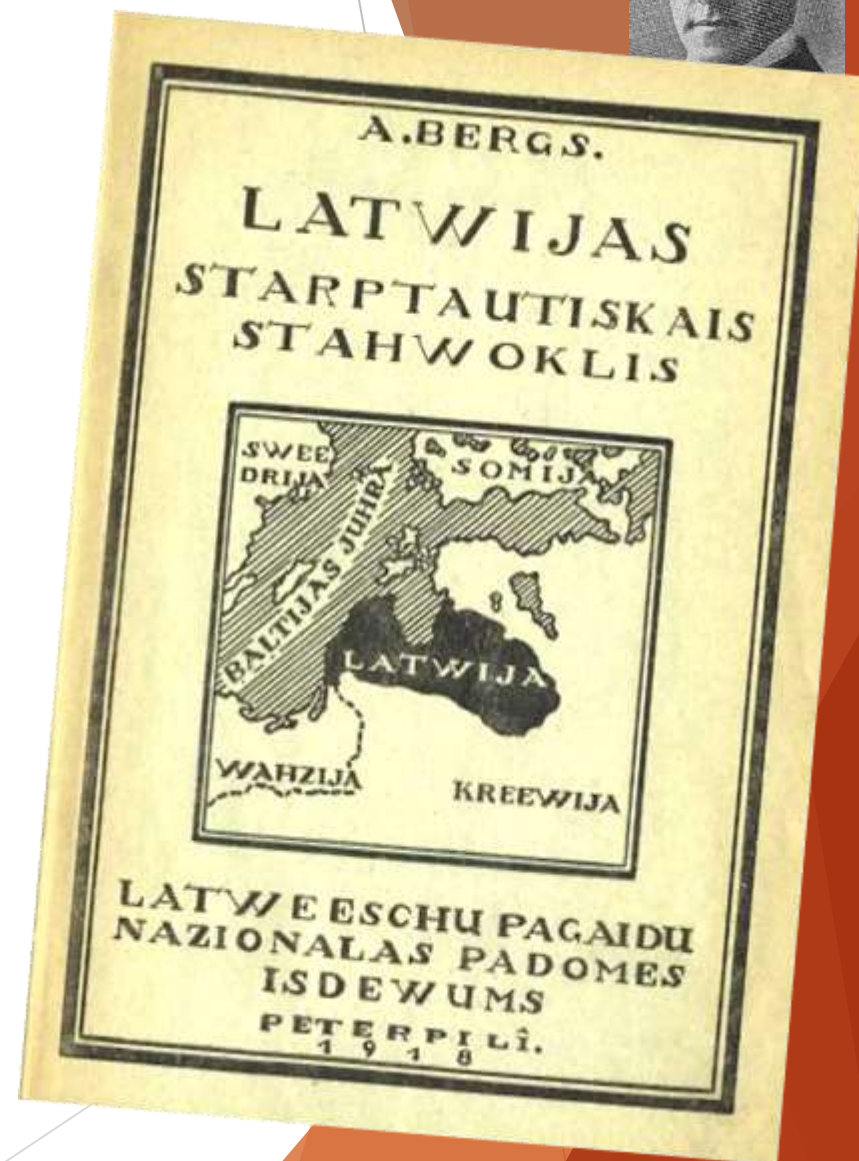

1918. gada 1. janvārī Latvijas Strādnieku, kareivju un bezzemnieku deputātu padomes izpildkomiteja (Iskolats) aizliedza Latviešu pagaidu nacionālās padomes darbību, bet Iskolata priekšsēdētājs Fricis Roziņš kavējās lēmumu izpildīt, tādējādi LPNP valde turpināja darboties V. Zāmuēla dzīvoklī Valkā, kur līdz otrajai sesijai noturēja 21 sēdi.

Ko stāsta fakti - Latviešu pagaidu nacionālā padome

- ▶ 1918. gada 1. janvārī Iskolats aizliedza Latviešu pagaidu nacionālās padomes darbību. Vācu uzbrukuma "Dūres sitiens" laikā 1918. gada 19. februārī lielinieki apcietināja V. Zāmuēlu un aizveda uz Pleskavu. 22. februārī vācu karaspēks ieņēma Valku, bet 23. februāra Pleskavas kauju laikā V. Zāmuēlu atbrīvoja no lielinieku gūsta, un viņš atgriezās Valkā, kur LPNP valde viņa dzīvoklī 1. martā turpināja savu darbību. Savukārt Pēterpilī J. Goldmaņa dzīvoklī turpināja darboties LPNP Ārlietu nodaļa.
- ▶ Latviešu pagaidu nacionālās padomes otrā sesija notika Pēterpilī 1918. gada 28.—31. (15.—18.) janvārī. Sēdes vadīja Arveds Bergs, Zigfrīds Meierovics un Jāzeps Rancāns. Tika nodibināta sociālistu frakcija ar 6 locekļiem un pārvēlēja LPNP valde.
- ▶ Pēc debatēm **2018.g.30. janvāra** sēdē ar 23 balsīm «par» un 1 (Jāņa Zālīša) balsi «pret» tika pieņemta rezolūcija, kurā LPNP, «*dibinādamās uz visas pasaules demokrātijas atzītām un pasludinātām tautu pašnoteikšanās tiesībām, Latvijai jābūt patstāvīgai demokrātiskai republikai, kas apvienotu Kurzemi, Vidzemi un Latgali*». Paziņodama visiem Latvijas pilsoņiem savu lēmumu par Latvijas Republikas dibināšanu, LPNP protestēja pret Krievijas un Vācijas nodomu Versaļas miera sarunās sadalīt Latviju.

Ko stāsta fakti - Latviešu pagaidu nacionālā padome

- ▶ Latviešu pagaidu nacionālās padomes **1918. gada 30. janvāra deklarācija.**
- ▶ Deklarācijas tekstu izstrādāja LPNP locekļi advokāti Jānis Zālītis no Latviešu radikāldemokrātiskās partijas un Arveds Bergs no Latviešu bēgļu apgādāšanas Centrālkomitejas, komerczinību kandidāts Zigfrīds Anna Meierovics no Latviešu zemnieku savienības, skolotājs Jānis Seskis no LPNP Ārlietu nodaļas un rakstnieks Kārlis Skalbe no Latviešu nacionāldemokrātiskās partijas. Diskusijās par deklarācijas saturu piedalījās arī LPNP locekļi Jānis Goldmanis, Oto Nonācs, Ādolfs Dobelis, Voldemārs Zāmuels, Francis Trasuns un citi.
- ▶ Deklarāciju pieņēma sekojošas organizācijas un politiskās partijas: Vidzemes zemes padomes pilsoniskā sekcija, Latgales zemes padome, Kurzemes zemes padome, Latviešu bēgļu apgādāšanas Centrālkomiteja, Latvju kareivju nacionālā savienība, Latviešu zemnieku savienība, Latviešu radikāldemokrātiskā partija, Latviešu nacionāldemokrātiskā partija, Latviešu demokrātiskās partijas Pēterburgas grupa, Latviešu dzelzceļnieku savienība, Mērnieku agronomu centrs, Latviešu koloniju pārstāvji.

1918.gada 30.janvāra deklarācija.

"Dibinādamās uz visas pasaules demokrātijas atzītām un pasludinātām tautu pašnoteikšanās tiesībām, Latviešu Pagaidu Nacionālā padome:

- 1. atzīst, ka Latvijai jābūt neatkarīgai, demokrātiskai republikai, kura apvienotu Kurzemi, Vidzemi un Latgali,*
- 2. protestē pret jebkuru Latvijas sadalīšanas mēģinājumu, sevišķi pasvītrojot, ka latvju tautas pirmā un neatlaidīgā prasība ir Latvijas teritoriālā un etnogrāfiskā nedalāmība,*
- 3. protestē pret katru miera noslēgšanas mēģinājumu, kurš mēģina pārkāpt tautu pašnoteikšanās, un pēdīgi*
- 4. nosoda tautas gribas viltošanu zem okupācijas un kara apstākļu spiediena."*

Ko stāsta fakti - Latviešu pagaidu nacionālā padome

- ▶ 1918. gada 3. martā Vācijas impērija un Padomju Krievija noslēdza Brestļitovskas miera līgumu un 1918. gada 8. martā Kurzemes paplašinātais landtāgs Jelgavā pasludināja Kurzemes un Zemgales hercogistes atjaunošanu. Latviešu nacionālā padome 1918. gada pavasarī starptautiski izplatīja oficiālu protestu pret Brestļitovskas miera līgumu un Kurzemes aneksiju. LPNP nosūtīja oficiālu vēstuli Vācijas impērijas kancleram fon Hertlingam, **paziņojot savu 30. janvāra lēmumu Latvijas neatkarības jautājumā, un prasīja sev Kurzemes, Latgales un Vidzemes latviešu daļas pārvaldību līdz pagaidu valdības un nacionālās armijas nodibināšanai.**
- ▶ Pēc miera noslēgšanas ar Vāciju Padomju Krievijas varas iestādes aizliedza LPNP darbību un vajāja tās locekļus. Trešo sesiju 1918. gada 26.—28. jūnijā vadīja Jānis Čakste, un tā lielā slepenībā notika Jāņa Goldmaņa dzīvoklī Pēterpilī. Sēžu protokoli ir zuduši, tomēr zināms, ka LPNP nolēma griezties ar deklarāciju pie Eiropas un Amerikas tautām un valdībām, norādot uz Latvijas nospiesto stāvokli vācu okupācijā un prasot atbalstu Latvijas patstāvībai.

Ko stāsta fakti - Latviešu pagaidu nacionālā padome

- ▶ Jau pirmajā LPNP sesijā tika nolemts informēt ārvalstis par Latvijas neatkarības ideju, tādēļ tika dibināta Ārlietu nodaļa. Par tās priekšsēdētāju ievēlēja Krievijas Valsts domes deputātu Jāni Goldmani.
- ▶ Nodaļas uzdevumos ietilpa informēt Sabiedroto valstu pārstāvjus par latviešu stāvokli Vācijas okupācijā un lielinieku varā un to politiskajiem mērķiem; atspēkot apmelojumus, ko veica boļševiki un vācieši; izdot propagandas brošūras par Latviju, sagatavot ārvalstis idejai par Latvijas neatkarības atzīšanu.
- ▶ 1918. g. 12. jūlijā LNP izdeva Z. A. Meierovicam šādu pilnvaru Nr. 157/160: «Latviešu nacionālā padome, kura pagaidām ir topošās Latvijas augstākā valsts iestāde un apvieno sevī visas latviešu nacionālās partijas un centrālās sabiedriskās iestādes, sūta uz Angliju kā savu pilnvaroto priekšstāvi šā raksta uzrādītāju, LNP locekli cand. rer. merc. Zigfrīdu Meierovicu. Meierovica k-gam ir tiesības LNP vārdā stāties sakarā ar Anglijas valsti un valstsvīriem, piedalīties un runāt LNP vārdā konferencēs un apspriedēs. Pie tam Meierovica k-gs strādā tādā garā, **ka visur aprādīs suverēnas un nedalītas Latvijas vajadzību ar viņas pastāvības internacionālu garantiju**».

Ko stāsta fakti - Balfūra nota

- ▶ 1918. gada 23. oktobrī Z.A Meierovics sarunā ar Lielbritānijas ārlietu ministru Balfūru saņēma piekrišanu de facto atzīšanai Latvijas patstāvībai un LNP kā Latvijas valdībai.

"Ārlietu ministrija

1918. gada 11. novembrī

Ser,

Man ir tas gods ar pateicību atbildēt uz jūsu vēstuli, kurai jūs pievienojāt jūsu aicinājumu Lielbritānijai un Sabiedrotajiem sniegt savu protekciju Latvijai.

*Es ar prieku izmantoju šo izdevību atkārtot apstiprinājumu, ko es jums devu jūsu nesenās vizītes laikā. Viņa Majestātes valdība ar dziļākajām simpātijām izturas pret latviešu tautas centieniem un tās vēlmi atbrīvoties no vācu jūga. Tā ar prieku no jauna apstiprina savu gatavību dot **pagaidu atzīšanu Latviešu Nacionālai padomei** kā de facto neatkarīgai iestādei līdz tam laikam, kamēr Miera konference tiks pamatus jaunam brīvības un laimes laikmetam jūsu tautai.*

*Līdz tam Viņa Majestātes valdība ar prieku atzīs jūs par Latvijas Pagaidu valdības **neformālo** diplomātisko pārstāvi.*

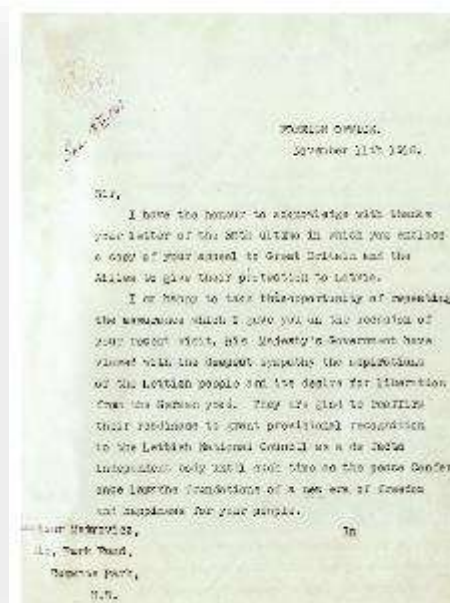
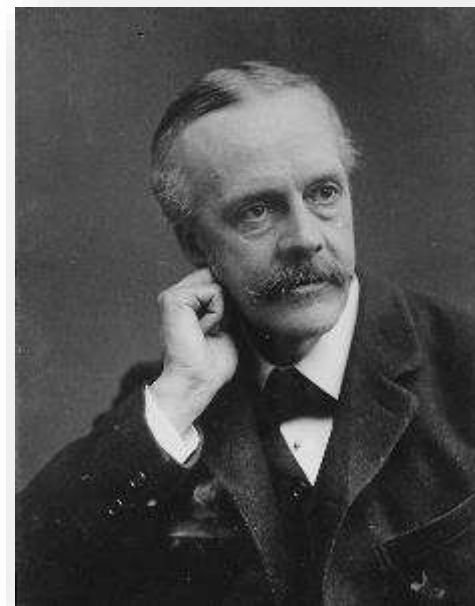
Patiesi jūsu

Artūrs Džeimss Balfūrs.

Meierovica kungam

115, Park Road,

Regent's Park, N. W."

Ko stāsta fakti -Demokrātiskais bloks

- ▶ Krievijas armijā bolševiku aģitācijas rezultātā zuda disciplīna un vācu armija atsāka uzbrukumu. 1917. gada 3. septembrī tā ieņēma Rīgu, kur palika daļa latviešu pilsonisko un kreiso politisko partiju pārstāvji, kuri pakāpeniski atjaunoja savu darbību.
- ▶ 14.09.1917. pēc bijušā Rīgas sabiedrisko organizāciju deputātu padomes pārstāvja Augusta Deglava un Latvijas Sociāldemokrātijas (maziņu) pārstāvja Paula Kalniņa ierosinājuma Rīgā notika slepena apspriede, kurā piedalījās arī Latviešu zemnieku savienības biedrs Miķelis Valters, Latvijas Demokrātiskās partijas biedrs Miķelis Bružis un citi. Sapulcē vienojās par partiju kopdarbību Latvijas pašnoteikšanās idejas īstenošanā.
- ▶ DB mērķis bija vācu okupācijas apstākļos atbalstīt latviešu tautas pašnoteikšanās tiesības, un nepieļaut latviešu apdzīvoto teritoriju pievienošanu Vācijai.

Ko stāsta fakti - Demokrātiskais bloks

- ▶ **23.09.1917.** partiju apvienība pieņēma M. Valtera, Kārļa Ulmaņa un Friča Mendera izstrādāto rezolūciju, kas balstījās uz Latvijas autonomijas konferencē 12.08.1917. pieņemto lēmumu, kurā tika prasīta republikāniska, neitrāla, nedalīta, un starptautiskām garantijām nodrošināta Latvija, noraidot tās ģermanizēšanu, rusificēšanu un kolonizēšanu, kā arī pievienošanu Vācijai.
- ▶ Tajā pašā dienā bloks sagatavoja 124 kultūras, sabiedrisko, politisko un kooperatīvo organizāciju iesniegumu Rīgas gubernatoram ar prasību par pirms okupācijas ievēlētās Rīgas domes darbības atjaunošanu, skolu darbības un preses darbības atjaunošanu, kā arī izteica gatavību aizstāvēt Latvijas nedalāmību, tautu pašnoteikšanos un pašpārvaldi.
- ▶ 1917. gada 5. decembrī Demokrātiskā bloka pārstāvji lūdza OberOsta virspavēlniekam Bavārijas princim Leopoldam atļauju Rīgā sarīkot sapulci, lai lemtu par latviešu politisko nākotni. Atļāva ar nosacījumu – Krastkalna vadībā.

Ko stāsta fakti - Demokrātiskais bloks

- ▶ Bloka darbība līdz 1918. gada rudenim bija nelegāla. Sēdes notika biedru dzīvokļos, kā arī latviešu kredītiestāžu – Amatnieku biedrības, Latvijas Lauksaimniecības centrālbiedrības – un citās telpās.
- ▶ Bloks orientējās uz varbūtējām izmaiņām Vācijas Austrumu politikā, kas varētu labvēlīgi ietekmēt Latvijas izredzes uz pašnoteikšanos. Sociāldemokrāti (mazinieki) – nodibināja sakarus ar Vācijas Reihstāga neatkarīgo sociāldemokrātu deputātiem un līdz 1918. gada rudenim gatavoja tam ziņojumus un ierosinājumus.
- ▶ 03.10.1918. Vācijā izveidojās pirmā parlamentārā valdība, kas sāka realizēt uz tautu pašnoteikšanās tiesību atzīšanu orientētu Austrumu politiku. 19.10.1918. DB nodeva Vācijas reihskancleram Maksim fon Bādenam iesniegumu, kurā paziņoja, ka «latviešu tauta cer uz taisnīgu pretimnākšanu viņas nacionālās neatkarības centieniem, lai tā varētu beidzot nostāties uz savas garīgās un ekonomiskās dzīves brīvas attīstības ceļa».

Ko stāsta fakti - Demokrātiskais bloks

- ▶ Demokrātiskais bloks bija organizācija bez noteiktas struktūras un vēlētam amatpersonām. Tā darbojās kā neregulāra latviešu politisko partiju pārstāvju sapulce, kas apsprieda dažādus jautājumus saistībā ar Latvijas pašnoteikšanās realizēšanu un vācu okupācijas varas politiku Latvijā.
- ▶ Organizācijā piedalījās tikai tās politiskās partijas, kuras bija pārstāvētas 1917. gada vasarā ievēlētajā Rīgas domē un Vidzemes Zemes padomē – Latvijas Sociāldemokrātijas mazinieku partija (no 06.1918. – Latvijas Sociāldemokrātiskā strādnieku partija), Revolucionāro sociālistu partija, Latviešu zemnieku savienība, Latvijas Demokrātiskā partija, Latvijas Radikāldemokrātiskā partija, Latvijas Republikāņu partija un Latvijas Neatkarības partija.
- ▶ Netika aicināti lielinieki un Frīdriha Veinberga Latviešu Tautas partija.

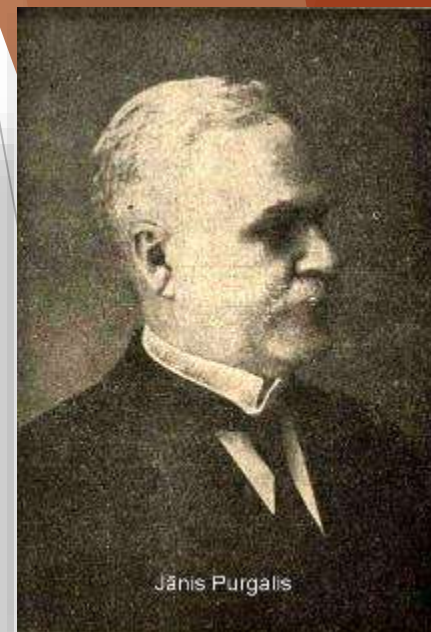
Ko stāsta fakti - Apvienotā Baltijas hercogiste

- ▶ 1918. gada 12. aprīlī vācbaltu aristokrātu kontrolētā Vidzemes, Igaunijas, Sāmsalas un Rīgas Apvienotā Zemes padome pieņēma lēmumu par atdalīšanos no Krievijas un konstitucionālas monarhijas (Apvienotā Baltijas hercogiste) izveidošanu.
- ▶ 1918. gada 22. septembrī Vilhelms II parakstīja lēmumu «Vācijas valsts vārdā atzīt Vidzemes, Igaunijas, Rīgas un Sāmsalas apgabalus par brīviem un patstāvīgiem». Atzīšanas rakstu Vidzemes, Igaunijas, Sāmsalas un Rīgas Apvienoto Zemes padomju priekšsēdētājs Ādolfs Pilars fon Pilhavs saņēma 16. oktobrī.
- ▶ 1918. gada 5. novembrī Rīgā tika proklamēta Baltijas valsts. Hercoga kronis tika piedāvāts Meklenburgas hercogam Ādolfam Frīdriham, bet varu bija jākontrolē Baltijas Reģentu padomei desmit cilvēku sastāvā, ko vadīja Vidzemes landmaršals Ādolfs Pilars fon Pilhavs.

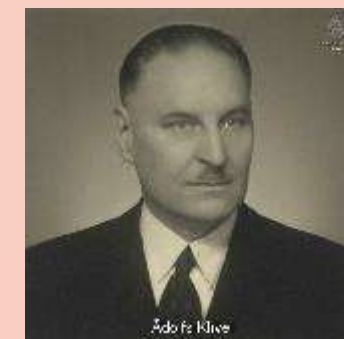
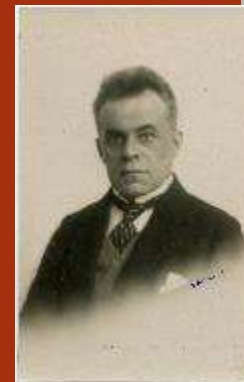
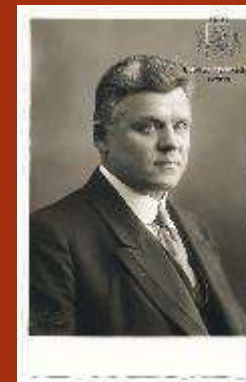
Ko stāsta fakti - Apvienotā Baltijas hercogiste

- ▶ Reģentu padome 8. novembrī vienojās par Satversmi un kā valsts pamatprincipus deklarēja: indivīda politiskā un ticības brīvība (ja tā nevēršas pret valsti un līdzpilsoņu reliģiju), pārvietošanās brīvība, personas un organizāciju īpašumu neaizskaramība, nacionālo īpatnību neaizskaramība un visu tautību vienlīdzība.
- ▶ 10 pastāvīgie locekļi: Ā. Pilars fon Pilhavs, V. fon Bulmerinks, A. fon Hāns, E. Hepners, A. Krastkalns, J. Blaus, J. Bisenieks, G. Jīrmanis, L. Sār-Kērs un P. Taraska un trīs vietnieki kā minoritāšu pārstāvji: J. Purgalis, G. Nurms, F. fon Samsons-Himmelšterna.
- ▶ Pēc Vācijas kapitulācijas 11. novembrī, Novembra revolūcijas un Latvijas valsts pasludināšanas 1918. gada 18. novembrī Vācija 25. novembrī ar Vinniga notu provizoriski atzina Latvijas Pagaidu valdību. Vācu militārā pārvalde 1918. gada 26. novembrī nodeva savas pilnvaras Pagaidu valdībai.
- ▶ Apvienotās Baltijas hercogistes Reģentu padome nolika savas pilnvaras 1918. gada 28. novembrī.

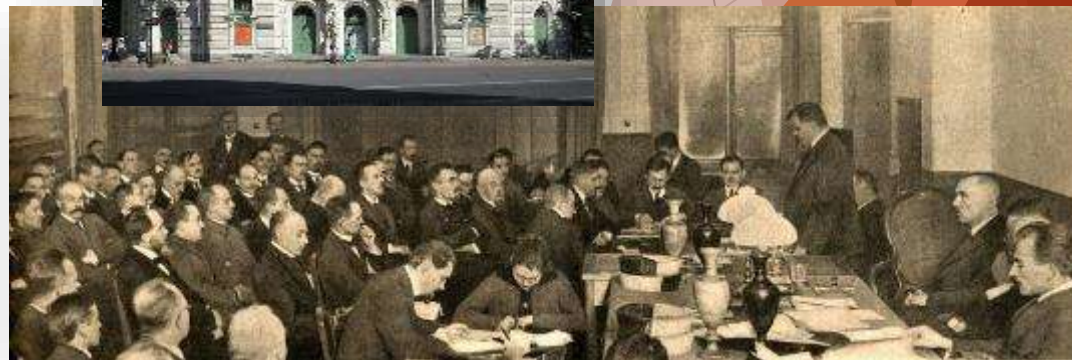
Ko stāsta fakti - Tautas padome

- ▶ Latvijas Pagaidu nacionālā padome un Demokrātiskais bloks bija strukturāli atšķirīgas organizācijas. Tās vienoja tikai viens kopīgs mērķis – brīva un neatkarīga Latvijas valsts. Demokrātiskajā blokā ietilpstošie sociāldemokrāti nebija ar mieru pievienoties LPNP, bet tā vietā prasīja «jauna orgāna radīšanu no politisko partiju pārstāvjiem», vienlaikus LPNP, kā arī Demokrātiskajam blokam jāizbeidz savu darbību. Sarunas ilga divas nedēļas, jo nopietnas domstarpības bija pat to partiju ietvaros, kas darbojās abās organizācijās.
- ▶ Pēc Vācijas un Antantes pamiera noslēgšanas 1918.gada 9.novembrī, Demokrātiskais bloks sāka enerģiski darboties Latvijas Tautas padomes veidošanā. Iniciatīvu uzņēmās Kārlis Ulmanis, Miķelis Valters u.c., kamēr tādi LPNP pārstāvji - valdes priekšsēdētājs Voldemārs Zāmuēls, Arveds Bergs un Ādolfs Klīve to neatbalstīja un Tautas padomes dibināšanas sapulcē nepiedalījās.
- ▶ Demokrātiskā bloka un LPNP konflikts bija nopietns, tomēr 1918. gada 16. novembrī pretēji atsevišķu LPNP līderu viedoklim tika nolemts dibināt priekšparlamentu - Latvijas Tautas padomi.

Ko stāsta fakti - Tautas padome

- ▶ LTP tika izveidota **17.11.1918**, astoņu Latvijas politisko partiju pārstāvjiem vienbalsīgi apstiprinot LTP politisko platformu un ievēlot LTP priekšsēdētāju (Jānis Čakste), viņa biedrus (Mārgers Skujenieks un Gustavs Zemgals) un sekretāru (Erasts Bite) ar biedriem (Emīls Skubiķis un Staņislavs Kambala). Tāpat LTP vienbalsīgi ievēlēja Kārli Ulmani par Ministru prezidentu un uzdeva viņam sastādīt Ministru kabinetu. Dibināšanas sēdē tika nolasītas arī divas (pilsonisko un sociālistisko) partiju deklarācijas, kurās tika pausts, ka LTP ir LPNP un DB darba turpinātāja, un nepieciešams uzturēt draudzīgas attiecības ar ārvalstīm.
- ▶ Neskaidro politisko apstākļu dēļ un iespējas, ka pret Latvijas neatkarības proklamētājiem varētu vērsties vācu militārā vara, svinīgo proklamēšanas pasākumu rīkoja milzīgā steigā – mazāk nekā diennakts laikā. Reprezentabla bija ne tikai pāris dienu laikā izstrādātā Tautas padomes Latvijas valsts politiskā platforma, bet tāds izdevās arī svinīgais pasākums – skatītāju pilnā un atbilstoši noformētā teātra zālē.

Ko stāsta fakti - Tautas padome

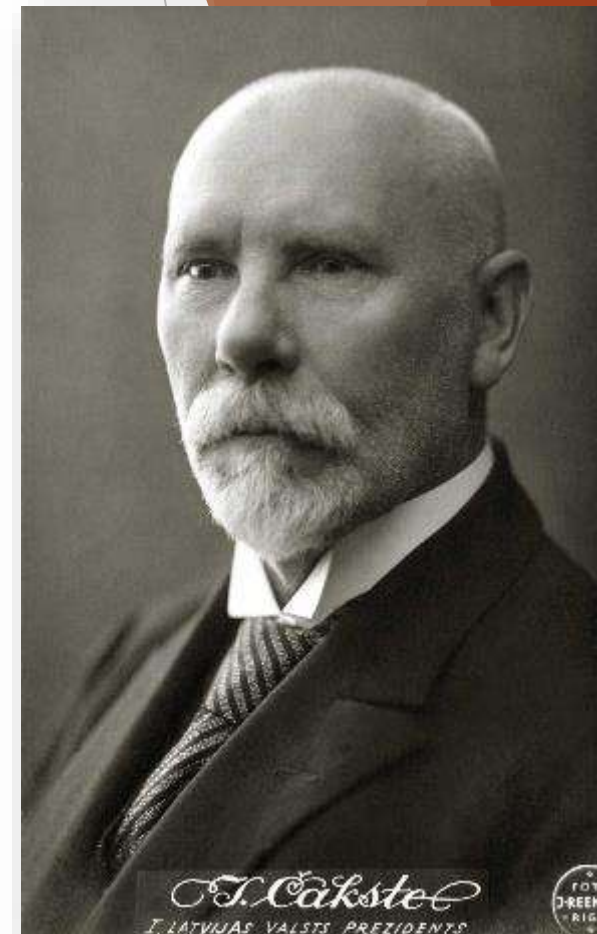
- ▶ Svinīgajā sēdē 18.11.1918 LTP proklamēja neatkarīgas Latvijas Republikas izveidošanu. G. Zemgals pasludināja visas suverēnās varas Latvijā pāriešanu LTP rokās. LTP politiskā platforma vienlaikus bija arī Latvijas Republikas Pagaidu satversme. Valsts proklamēšanas sēdē piedalījās 38 no 40 LTP locekļiem (nepiedalījās Jānis Čakste un LSDSP pārstāvis Ansis Buševics).
- ▶ P.Kalniņš: *No sociāldemokrātijas viedokļa neatkarīgas Latvijas ideja nav mērķis, bet līdzeklis sociāldemokrātijas galamērķa – sociālistiskās Latvijas sasniegšanai.*
- ▶ Nākamajā TP sēdē 19.11 LTP apstiprināja K. Ulmaņa sastādīto Pagaidu valdības sastāvu. Izņemot Z.A.Meierovicu un J.Zālīti Ulmaņa izveidotajā pagaidu valdībā nebija citu Latviešu Pagaidu Nacionālās padomes dalībnieku.

Pirmā Latvijas Republikas Pagaidu valdība. Pirmajā rindā no kreisās: Spricis Paegle, Miķelis Valters, Kārlis Ulmanis, Teodors Hermanovskis, Kārlis Kasparsons. Otrajā rindā no kreisās: Jānis Blumbers, Eduards Strautnieks (tieslietu ministrs), Dāvids Rudzītis (valsts kancelejas direktors), Jānis Zālītis, Kārlis Puriņš

Ko stāsta fakti - Jānis Čakste

- ▶ Pēc 1917. gada 13. oktobra, kad tika nodibināta Latviešu Pagaidu Nacionālā padome J.Čakste sāka darboties tās ārlietu nodaļā, izstrādāja memorandu tekstus iesniegšanai Rietumu valstu vēstniecībām Sanktpēterburgā. 26.06.1918 jau pagrīdes apstākļos vadīja Latviešu Pagaidu Nacionālās padomes 3. sesiju.
- ▶ 1918. gada 11. novembrī Čakste atgriezās Latvijā, ieradās "Aučos". Tur viņš uzzināja, ka TP 17. novembrī viņu aizmuguriski ievēlējusi par savu prezidija priekšsēdētāju. Ar telegrammu viņš tika uzaicināts piedalīties 18. novembra Latvijas Republikas svinīgajā proklamēšanas aktā, taču Čakste uz to neieradās. (Versijas: Ādolfs Klīve - nav bijis skaidrs, vai jaunā Latvijas valsts orientēsies uz Antantes lielvalstīm vai uz atjaunoto pēcrevolūciju Vāciju, kur noteicošā loma piederēja sociāldemokrātiem. Edgars Andersons – par vēlu saņēma telegrammu; 3.viedoklis – vainīgas pretrunas starp LPNP un DB, kuru dēļ bija grūti izšķirties par lēmumu).
- ▶ LTP priekšsēdētājs pildīja valsts galvas funkcijas un ar biedriem un sekretāru (vēlāk sekretāriem) veidoja LTP Prezidiju. **19.11.1918.** sēdē LTP Prezidijs sastādīja un nosūtīja J. Čakstem oficiālu paziņojumu par viņa ievēlēšanu LTP priekšsēdētāja amatā. Čakste ieradās Rīgā tikai 22.11. un uzsāka LTP priekšsēdētāja amata pienākumu pildīšanu.
- ▶ 23. novembrī Tautas padome viņu pilnvaroja ārzemēs organizēt Latvijas aizstāvēšanu no lieliniekiem. 1919. gada janvārī Čakste ieradās Londonā, bet pēc tam devās uz Parīzes miera konferenci, kur uzņēmās Latvijas delegācijas vadību.

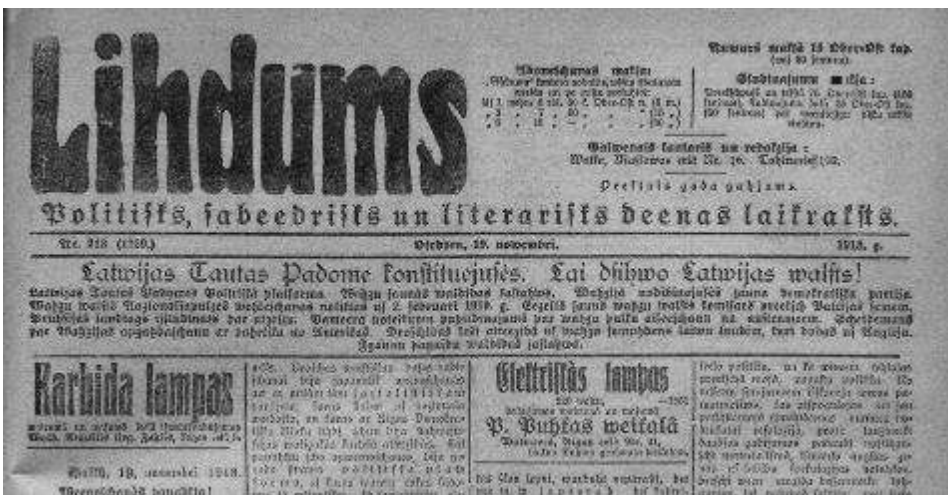
Ko stāsta fakti - Personības

- ▶ **Klāra Anna Luīze Kalniņa** (dzimusi Veilande) (1874–1964) bija latviešu zobārste un sabiedriskā darbiniece. **Tautas padomes locekle (1918), Satversmes sapulces deputāte.** Paula Kalniņa dzīvesbiedre, Bruno Kalniņa māte. Vienīgā sieviete, kas piedalījās **17.11.1918. proklamēšanas lēmuma pieņemšanā.**
- ▶ **Anna Rūmane-Ķeniņa** (1877–1950) – sabiedriskā darbiniece, skolotāja, rakstniece. Nodibinājusi privātu meiteņu skolu Rīgā. Presē rakstījusi par politiku, pedagogiju un sieviešu jautājumu. Propagandējusi ārzemju presē neatkarīgās Latvijas valsts ideju. Bijusi Baltijas lietu referente Francijas Ārlietu ministrijas preses nodaļā (1917–1919), **Latvijas Tautas padomes locekle.** Latvijas Ārlietu ministrijas preses biroja vadītāja Parīzē (1919). Parīzē nodibinājusi Franču-latviešu tuvināšanās komiteju (1920). 1923. gadā šķīrusies no Ata Ķeniņa. 1928.-1929. gadā lasījusi lekcijas žurnālistikā un rakstniecībā ASV. Dzimusi Jelgavā.
- ▶ **Valērija Seile**, (latgaliešu: Valereja Seile, 1891—1970)– viena no nozīmīgākajām 20. gadsimta latgaliešu sabiedriskajām un kultūras darbiniecēm, publiciste, pedagoģe, bibliogrāfe. Pirmā sieviete no Latgales, kas ieguvusi augstāko izglītību. Piedalījies 1917. gada Latgales apvienošanas kongresa organizēšanā un tā rezolūcijas līdzautore. Rēzeknes apriņķa tautskolu inspektore, **Latvijas Tautas padomes un Satversmes sapulces deputāte.** 1917. gadā dibinājusi Latgaliešu skolotāju savienību, bijusi tās biedre un valdes priekšsēdētāja.

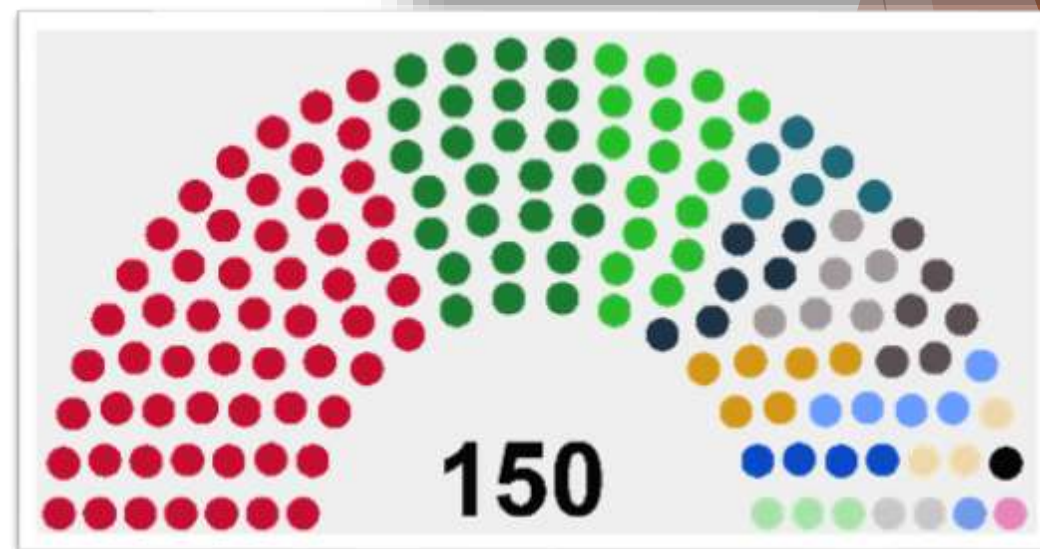
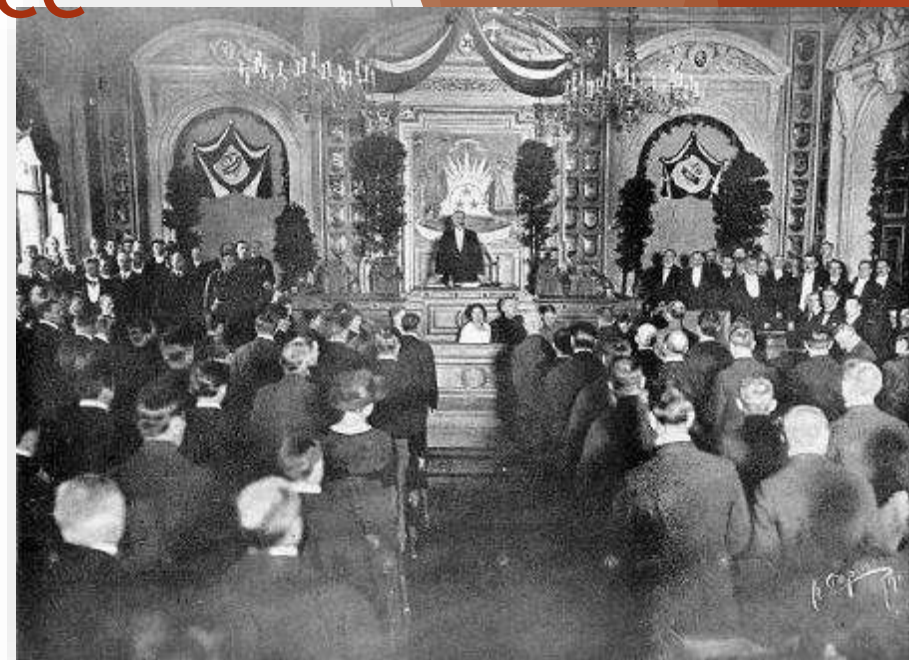
Ko stāsta fakti - Kā TP nonāca līdz starptautiskai atzīšanai

- ▶ Līdz Tautas padomes darbības beigām tās locekļu skaits pieauga līdz 245. Jauni Tautas padomes locekļi tika uzņemti kooptācijas ceļā.
- ▶ Vācijas ģenerālpilnvarotais Baltijas zemēs Augusts Vinnigs **26. novembrī** nosūtīja Ulmaņa valdībai paziņojumu, kuru Latvijas puse uztvēra kā oficiālu Latvijas atzīšanas rakstu: *"Rīgā, 1918. g. 26. novembrī. 1. Augstāko valdības varu latviešu etnogrāfiskajā apgabalā izpilda Latvijas Pagaidu valdība kā galvenais pārvaldes orgāns, kas atbildīgs Latvijas Tautas Padomes priekšā. 2. Vācu civilā pārvalde nodod pārvaldi Pagaidu valdības orgāniem, ko izdara saskaņā ar noteikumiem, kuri vēl izstrādājami vienošanās ceļā."*

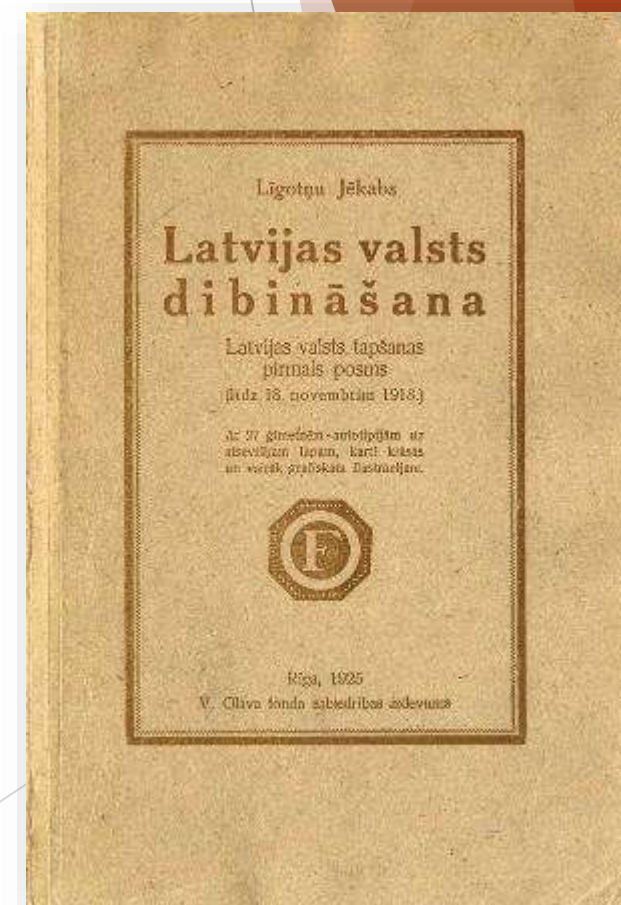
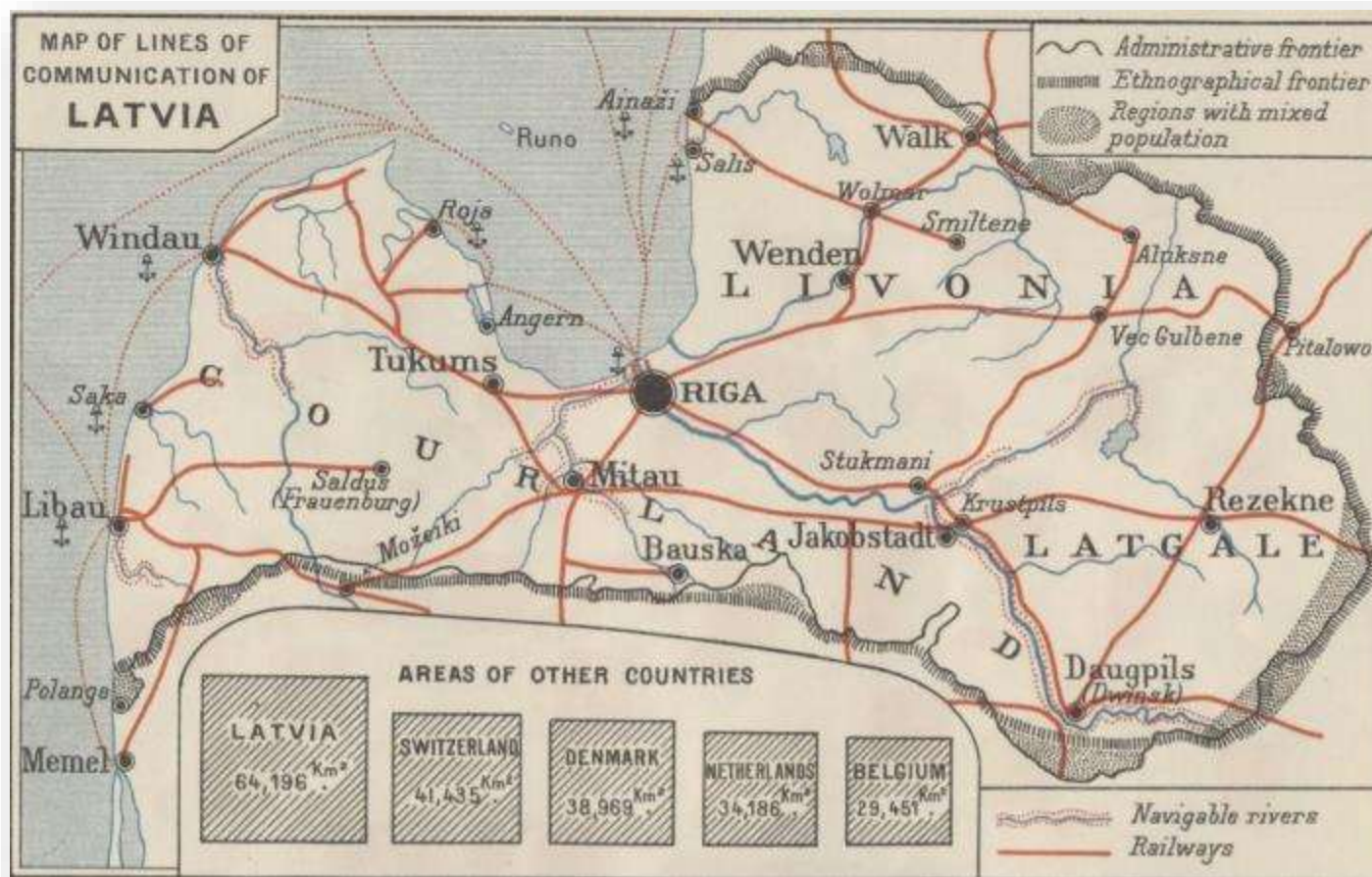
Ko stāsta fakti - Satversmes sapulce

- ▶ Tautas padomes darbība ilga 18 mēnešus: no 1918. gada 17. novembra līdz 1920. gada 30. aprīlim.
- ▶ Vēlēšanas notika **1920. gada 17.-18. aprīlī** visā Latvijas teritorijā, izņemot tos apvidus Valmieras, Valkas un Ilūkstes apriņķos, kurus uz laiku bija okupējušas Igaunijas, Lietuvas un Polijas armijas. 1920. gada rudenī no Ziemeļlatvijas apvidiem ievēlēja vēl divus deputātus, tādējādi Satversmes sapulcē bija 152 deputāti. Visvairāk balsu saņēma LSDSP pārstāvji, kuri ieguva 57 vietas; otrajā vietā bija Latviešu Zemnieku savienība ar 26 vietām, trešajā Latgales Zemnieku partija ar 17 vietām.

Ko stāsta fakti - de jure

Tikai 1921.g. 26. janvārī Sabiedroto Augstākā padome vienbalsīgi nolēma atzīt Latviju un Igauniju de iure, un Latvija saņēma šo faktu apliecināšu oficiālu rakstu. Piecas valstis — Lielbritānija, Francija, Japāna, Beļģija un Itālija — bija atzinušas Latvijas neatkarību bez jebkādiem ierobežojumiem.

Igaunija

Atšķirībā no lietuviešiem un latviešiem igauņi valstiskuma organizēšanā bija tikuši tālāk, jo spēja panākt Igaunijai autonomijas statusu vēl no Kerenska pagaidu valdības, pirms lielinieku apvērsuma. Igauņiem bija pilnīga skaidrība par topošās valsts teritoriju; igauņu valoda bija pasludināta par lietvedības valodu, bija uzsākta nacionālās armijas veidošana. Par spīti lieliniekiem, Igaunijas Zemes padome bija deklarējusi, ka vienīgā institūcija, kas tiesīga pieņemt lēmumus par Igaunijas nākotni, ir Satversmes sapulce.

- ▶ Pēc Februāra revolūcijas 1917. gadā Vidzemes guberņas Pērnavas un Tērbatas apriņķus pievienoja Igaunijas guberņai. Brestļitovskas miera sarunās Krievija 1918. gada sākumā atteicās no Baltijas provincēm. **Īsi pirms vācu karaspēka ienākšanas** Tallinā Igaunijas Glābšanas komiteja **1918. gada 24. februārī** pasludināja Igaunijas valsts neatkarību. Glābšanas komitejas nodibinātā pagaidu valdību ar Konstantīnu Petsu priekšgalā uz vienu dienu pārņēma varu valstī. Savukārt vācbaltieši 1918. gadā mēģināja izveidot Apvienoto Baltijas hercogisti Vācijas Impērijas protektorātā.
- ▶ Pēc Novembra revolūcijas Vācijā un Brestļitovskas miera līguma anulēšanas jaunajai Igaunijas valstij 1919. gadā nācās izcīnīt smagas brīvības cīņas pret Sarkano armiju un Padomju Latvijas armiju (Kauja pie Paju), vēlāk pret Baltijas landesvēru, kas beidzās ar uzvaru Cēsu kaujās 1919. gada jūnijā.

Lietuva

- ▶ 1915. gadā Lietuvas teritoriju pilnībā okupēja Vācijas Impērija, izveidoja kara administrāciju. Vācu armijas pozīcijas Lietuvā netika nopietni apdraudētas līdz pat kara beigām.
- ▶ 1916. gada jūnijā Apspiesto tautu kongresā Lozannā lietuvieši pirmo reizi izvirzīja ideju pasludināt savas valsts neatkarību.
- ▶ Kad Krievijā Pagaidu valdība bija noraidījusi lietuviešu politisko līderu aicinājumu apsolīt Lietuvai autonomiju, vācieši secināja, ka, īstenojot savus plānus reģionā (t.sk. vājināt Krieviju), tiem nekaitēs lietuviešu atbalsts un atļāva darboties atklāti.
- ▶ 1917. gada septembrī lietuviešiem atļāva sarīkot konferenci Viļņā, kuras laikā tika nodibināta Lietuvas Padome (Lietuvos Taryba) 20 cilvēku sastāvā. Par tās vadītāju tika ievēlēts Antans Smetona. Reāla vara Lietuvas Padomei netika dota, taču politiskā ziņā tā atradās ļoti grūtā situācijā, jo nācās sadarboties ar vācu okupācijas varas iestādēm
- ▶ 1917. gada 11. decembrī Lietuvas Padome pieņēma rezolūciju par Lietuvas valsts izveidi, kas iekļaujas ekonomiskā un militārā ūnijā ar Vāciju, par karali pieņemot vācu dinastijas princi. 1918. gada janvāra beigās, protestējot pret Padomes samierniecisko politiku, radikālāk noskaņotie biedri to atstāja.
- ▶ Padomes locekļi uzsāka sarunas ar kreisajiem par kompromisu, kā rezultātā **1918. gada 16. februārī** Padome Viļņā pieņēma jaunu rezolūciju, kurā, balstoties uz vispāratzītajām tautu pašnoteikšanās tiesībām, pasludināja neatkarīgu, uz demokrātiskiem pamatiem balstītu Lietuvas valsti ar tās galvaspilsētu Viļņu.

Latvija dzīvos tikmēr, kamēr mums būs
pārliecība un ticība sev un savai valstij.
Paldies klausītājiem!

